

В. К. Омельчук,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

МОДЕЛІ СЛОВОТВОРУ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ)

У статті детально розглянуто словотвірні моделі характерні для мови права на прикладі судових рішень Верховного суду Великобританії. Проаналізовано такі способи словотвору, як афіксація (або модифікація), утворення термінологічних словосполучень, утворення абревіатур, конверсія, та ін. Також зазначаються статистичні дані стосовно найбільш поширених способів словотвору на основі матеріалів судових рішень.

Ключові слова: словотвір, юридичний термін, конверсія, афіксація, абревіатура, полікомпонентна структура, синонімія, омонімія.

THE WORD-FORMATION MODELS OF BRITISH ENGLISH LEGAL TERMS (ON THE EXAMPLE OF THE UK SUPREME COURT JUDGMENTS)

The article deals with the word-formation models of legal terms on the basis of the UK Supreme Court judgments. The word-formation models as for affixation (modification), formation of terminological word-combinations, abbreviations, conversion, etc. have been analyzed. Statistical data regarding the mostly used word-formation models on the basis of judgments has been presented. The existence of Legal English terminology is impossible without certain poly-semantic, homonymic, synonymic, antonymic, and hyponymy correlations within the terminological field. Thus, the research includes 710 terminological units analyzed. According to word-formation classification, it has become possible to observe that the most popular model of legal terms formation is affixation (32%). According to the frequency analysis based on word-formation techniques, the conversion model usage is 22% whereas terminological word combinations are 30%, abbreviation – 10%, and the least frequency may be observed in the model of borrowings from the other systems – 8%. Therefore, formation of legal vocabulary in the language system undergoes the influence of external and internal linguistic factors, particularly specific social and historical circumstances. The level of terminological system of legal language depends on the experience obtained by the state within legal regulation of public relations, legalization, depth of academic legal research, and the measures of systemization and lexicographical description of legal terminology units.

Key words: word-formation, legal term, conversion, affixation, abbreviation, poly-component structure, synonymy, homonymy.

МОДЕЛИ СЛОВООБРАЗОВАНИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ БРИТАНСКОГО ВАРИАНТА АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА (НА ПРИМЕРЕ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ ВЕРХОВНОГО СУДА ВЕЛИКОБРИТАНИИ)

В статье рассматриваются словообразовательные модели, характерные для юридического английского на примере судебных решений Верховного Суда Великобритании. Анализируются такие способы словообразования, как аффиксация (или модификация), образование терминологических словосочетаний, формирование аббревиатур, конверсия, и др. Также приведены статистические данные о наиболее распространенных способах словообразования на основе материалов судебных решений.

Ключевые слова: словообразование, юридический термин, конверсия, аффиксация, аббревиатура, поликомпонентная структура, синонимия, омонимия.

Постановка проблеми. Процес термінологічної номінації у галузі права передбачає вивчення трьох її аспектів: словотвірної (афіксація, словоскладання, конверсія та абревіація), синтаксичної та семантичної. Семантичний словотвір у термінології права передбачає розвиток семантичної структури тієї лексичної одиниці, яка вже існує в англійській мові, у напрямку спеціалізації. Існування англійської юридичної термінології, як і будь-якої іншої лексичної підсистеми мови, є неможливим за умови відсутності всередині термінологічного поля певних полісемантичних, омонімічних, синонімічних, антонімічних та гіперо-гіпонімічних відношень [6]. Закономірності та особливості утворення нових лексичних одиниць встановлюються в процесі словотвірного аналізу, який показує процес виникнення номінативні одиниці в межах конкретної термінологічної системи.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Вивчення юридичної термінології, способів її утворення представлені у роботах ряду дослідників, зокрема, відповідно до класифікації Р. Водака, терміни утворюються п'ятьма основними способами, такими як надання наявним словам нових значень, модифікація (побудова похідних термінів за допомогою деривативних афіксів), утворення абревіатур, складання основ терміноелементів, утворення термінологічних словосполучень [9]. І. М. Кобозева стверджує, що конверсія – це тип словотвору, коли новоутворене слово набуває відмінних парадигм та синтаксичних функцій по відношенню до оригінального слова. Сучасна англійська юридична термінологія вміщує велику кількість термінів, які утворені відповідно до норм конверсії та мають низку словотвірних моделей [4]. І. Хайкі зазначає, що кількість термінів-словосполучень у дослідженому корпусі англійської юридичної термінології у 2,5 рази перевищує кількість однослівних термінів. Фіксується наявність великої кількості юридичних термінів з абстрактним значенням поряд з існуванням понять з конкретним значенням, тобто термінів, які за своїм змістом співвідносяться з конкретними правовими суб'єктами та об'єктами [7]. Саме тому, поширеною моделлю словотвору є утворення термінологічних словосполучень. Англійська юридична термінологія налічує у своїй ієрархії низку термінів, які за своєю структурою є дво- або полікомпонентними. Крім того, способи словотвору термінологічних одиниць детально вивчаються такими українськими науковцями як А. О. Худолій, Ю. А. Жлуктенко, Н. М. Раєвська та ін.

Завдання та матеріал дослідження. Стаття має на меті аналіз моделей словотвору юридичних термінів британського варіанту англійської мови. Матеріалом дослідження слугує вибірка юридичних термінів із судових рішень Верховного суду Великобританії (2011-2015 рр.), яка налічує 710 термінологічних одиниць та словосполучень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати нашого дослідження свідчать про те, що одним із найбільш продуктивних та найбільш поширених способів словотвору у англійській мові є афіксація. Цей метод передбачає додавання префіксів та суфіксів до основи номінативної одиниці. У аналізованих нами судових рішеннях було виокремлено низку юридичних термінів, утворених за допомогою афіксального способу словотвору.

а) Афіксальний спосіб словотвору із суфіксом *-fully*:

Its purpose was to determine the conditions under which third country nationals, i.e. not citizens of the EU, who were residing lawfully in an EU state could, by sponsorship, secure entry to it for their spouses and other family members [10].

б) Афіксальний спосіб словотвору із префіксом *-co*:

The police found the defendants polite and co-operative except in refusing to free themselves [10].

в) Афіксальний спосіб словотвору із суфіксом *-ism*:

In these proceedings there has been no debate about the validity of these criticisms [10].

г) Афіксальний спосіб словотвору із суфіксом *-ment*:

In para 66 to para 68 of their judgment the majority stressed that the suggested obligation of the state was a positive one [10].

д) Афіксальний спосіб словотвору із префіксом *-dis*:

I agree that the Secretary of State has infringed the article 8 rights of the parties to each of the marriages with which we are concerned and that these appeals should therefore be dismissed [10].

е) Афіксальний спосіб словотвору із префіксом *under*:

It is within this question that an assessment of the amendment's proportionality must be undertaken [10].

є) Афіксальний спосіб словотвору із суфіксом *-ity*:

But we expressly recognised the need to accord «appropriate weight to the judgment of a person with responsibility for a given subject matter and access to special sources of knowledge and advice» [10].

ж) Афіксальний спосіб словотвору із суфіксом *-ant*:

It is now an established principle of our law that the Convention should not be interpreted and applied more generously in favour of an applicant than the Strasbourg jurisprudence clearly warrants [10].

з) Афіксальний спосіб словотвору із префіксом *-in*:

It declared that her application of the rule so as to refuse marriage visas to the two effective respondents was unlawful as being in breach of their rights under article 8 of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms 1950 [10].

Ми можемо переконатися, що афіксальний спосіб словотвору є надзвичайно продуктивним.

Також у судових рішеннях Верховного суду Великобританії можна зустріти такий спосіб словотвору, як конверсія. Найбільш вживаними моделями є перехід іменника до розряду дієслів, прикметника до розряду іменників, та ін. Наведемо декілька прикладів:

1) N → V

In effect pursuant to supplementary orders made by the Court of Appeal the Secretary of State has now granted marriage visas to each of the two respondents [10]. У даному прикладі юридичний термін «grant», який зазвичай вживався як іменник, перейшов до розряду дієслів та означаючи «давати, дозволяти» [1].

2) Adj → N

The October 2008 Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the application of that Directive stated in respect of article 4(5) [10]. Виділений приклад демонструє, як прикметник переходить до розряду іменників та набуває традиційних йому функцій.

3) N → Adj

He also had a long-standing prerogative power to halt any prosecution in a court of record by entering a nolle prosequi, of which, in modern times, he makes rare use, indeed usually only when he considers that the defendant is unfit to plead [10]. У цьому реченні демонструється перехід іменника «prerogative» до розряду прикметника [3].

4) Adj → V

The police found the defendants polite and co-operative except in refusing to free themselves [10]. У наведеному прикладі ми можемо побачити, як прикметник «free» переходить до розряду дієслів.

5) V → N

The intention of the section is plainly to add the sanction of the criminal law to a trespass where, in addition to the defendant invading the property of someone else where he is not entitled to be, he there disrupts an activity which the occupant is entitled to pursue [10].

Даний приклад нам показує, як дієслово «trespass» набуває значення іменника.

У судових рішеннях Верховного суду Великобританії досить поширеною є тенденція до утворення юридичних термінів-словосполучень: *life imprisonment, criminal liability, preliminary statement*. Наведемо більш детальні приклади:

1) Просте словосполучення:

Secondly, the legitimate aim advanced for the blanket prohibition in Baiawas the combating of marriages of convenience, ie marriages designed to defeat immigration control [10]. Наведений приклад включає в себе номінативну одиницю, яка позначає «законну мету» та складається із двох слів Adj + N, що відносить дане словосполучення до розряду простих [1].

2) Складне словосполучення:

On 13 June 2008 the Home Affairs Select Committee of the House of Commons published a report entitled «Domestic Violence, Forced Marriage and «Honour»-Based Violence» [10]. Дане словосполучення ж складним, оскільки створене із трьох окремих лексичних одиниць та відповідає формулі N +Participle + N.

В англійській юридичній термінології є досить поширеними і складніші моделі термінів-словосполучень, і значна кількість багатокomпонентних словосполучень термінологічного характеру виникає у зв'язку з тим, що правова термінологія – це перелік не тільки основних понять, але й відношень між ними. Таким чином, ми можемо виокремити низку полікомпонентних словосполучень у судових рішеннях Верховного суду Великобританії. Наведемо декілька з них:

It is a comment coupled with an allegation of unspecified conduct upon which the comment is based [10]. Дана полікомпонентна структура складається із чотирьох лексичних одиниць та утворена за моделлю N +Pr +Participle +N.

The exceptional compassionate circumstances which the first respondent had pressed unavailingly on the Secretary of State related in particular to the position of his wife [10]. Виходячи із структури цієї полікомпонентної сполуки, її можна записати за моделлю Adj + Adj + N.

Досить поширеним способом словотвору є утворення аббревіатур. Відомо, що аббревіація як досить поширений спосіб словотвору у англійській мові передбачає утворення більш коротких номінативних одиниць у порівнянні із вихідними моделями слів (зазвичай, лише перші літери слів).

Оскільки аналізовані судові рішення є рішеннями Верховного суду Великобританії, що керується безліччю міжнародних нормативно-правових актів та законів, аббревіація є популярною моделлю словотвору. Постійно зустрічаються такі аббревіатури, як: LLP (Limited Liability Partnership), CA (Court of Appeal), WLR (Weekly Law Reports), AC (Appeal Cases), QB (Queen's Bench), UKHL (United Kingdom House of Lords), EWCA (England and Wales Court of Appeal), ER (Evidence Rules), EAT (Employment Appeal Tribunal), FMU (Forced Marriage Unit) та ін. [10].

More modern authorities have leant against such conceptual debates (see, for example, Lord Hoffmann, in Moyna v Secretary of State for Work and Pensions[2003] UKHL 44, [2003] 1 WLR 1929, paras 25-27) [10]. Виділені скорочення відповідають

алфавітним абрєвіатурам, тобто тим, які відображають перші літери слів та відповідно читаються. Такі абрєвіатури Хайме ще називає «ініціальними абрєвіатурами», до складу яких обов'язково входять початкові букви слів скорочуваного словосполучення [8].

Говорячи про словотвір англійської юридичної термінології, не можна не згадати про явище синонімії. Прийнято вважати, що в термінології може існувати тільки абсолютна синонімія. Одним з джерел синонімії в дослідженій англійській юридичній термінології виявлено евфемізми, які спостерігаються у сфері словотвору термінів зі значенням злочину (*killing – deprivation of life*), або у випадку, коли одне з слів унікало з давніх часів, наприклад, *death penalty – capital punishment, capital case, capital offence, capital sentence* [10].

Що ж стосується антонімії в юридичній термінології, то з упевненістю можна сказати, що вона досить обмежена і найчастіше пов'язана з протиставленням законного і незаконного, що становить правову семантичну універсалію (*legal – illegal, legality – lawlessness*).

Англійська юридична термінологія характеризується стабільністю та системністю, що є характерним для мови права різних країн, і забезпечується безліччю способів словотвору, таких як: афіксація, абрєвіація, перехід одиниць, утворення термінологічних словосполучень, конверсія, okazіоналізми, та ін.

Висновки та перспективи. Отже, нами було проаналізовано 710 термінологічних одиниць мови права. Відповідно до класифікації за способами словотвору можна прослідкувати, що найпоширенішою моделлю є утворення юридичних термінів афіксальним способом, що становить 32% (227 одиниць). Аналіз частоти вживання термінів із різними моделями словотвору показав, що модель конверсії становить 22% (156 одиниць), утворення термінологічних словосполучень – 30% (213 одиниць), абрєвіація – 10% (71 одиниць), та модель запозичення із інших систем становить 8% (43 одиниці).

Таким чином, формування юридичного словника в системі мови відбувається під впливом зовнішніх і внутрішньомовних факторів, зокрема конкретних суспільно-історичних умов. Рівень розвитку терміносистеми права залежить від накопиченого державою досвіду правового врегулювання суспільних відносин, законотворчості і правозастосування, глибини наукового вивчення правових явищ і категорій, заходів щодо упорядкування, систематизації та лексикографічного опису юридичних термінологічних одиниць.

Література:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник А-Я / За ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2007. – 992 с.
 2. Жлуктенко Ю. А. Конверсія в сучасній англійській мові як морфологічно-синтаксичний спосіб словотворення / Ю. А. Жлуктенко. – К., 1958. – 250 с.
 3. Карабан В. І. Англійсько-український юридичний словник: понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних відповідників / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 1088 с.
 4. Кобозева І. М. Лінгвістична семантика / І. М. Кобозева. – Москва : Едіторіал, 2010. – 352 с.
 5. Раєвська Н. М. Лексикологія англійської мови. / Н. М. Раєвська. – К. : Вища школа, 1971. – 94 с.
 6. Худолій А. О. Функціональні зміни у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ століття. Монографія / А. О. Худолій. – Острог: Видавництво НаУОА, 2006. – 384 с.
 7. Heikki E. S. Comparative legal linguistics / E. S. Heikki. – Wiltshire: Ashgate Publishing Company, 2006. – 317 p.
 8. Hymes D. Toward ethnographies of communication: the analysis of communicative events / D. Hymes // Language and social context: selected readings. – Harmondsworth, 1979. – P. 36–54. – № 12.
 9. Wodak R. Disorders of discourse / R. Wodak. – London : Addison Wesley Publishing Company, 1996. – 216 p.
- The Supreme Court of the United Kingdom. Decided cases. [Electronic source] – Mode of access : <https://www.supremecourt.uk/decided-cases/index.shtml>.

УДК 81'37

Л. І. Пац,

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

СЛОВЕСНІ СЕМАНТИЧНІ ОПОЗИЦІЇ В СИСТЕМІ ПАРАДИГМАТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ

У статті йдеться про словесні семантичні опозиції, що в межах парадигматичних відношень реалізуються як опозиції тотожності, привативності, еквіполентності та диз'юнкції і постають мінімальними угрупованнями лексико-семантичного рівня мови. Словесна семантична опозиція тотожності виявляє себе в парах абсолютних синонімів та лексичних дублетів; привативність реалізується з-поміж ідеографічних та стилістичних синонімів, за наявності у парах семантем гіпонімічних та партитивних відношень; еквіполентні семантичні опозиції простежуються в антонімії та паронімії парах лексем, частково в межах ідеографічної синонімії.

Ключові слова: словесна семантична опозиція; відношення тотожності, привативності, еквіполентності, диз'юнкції; лексико-семантичний рівень мови; лексико-семантична парадигма.

VERBAL SEMANTIC OPPOSITIONS IN THE SYSTEM OF PARADIGMATIC RELATIONS

The article deals with verbal semantic oppositions that within paradigmatic relations are implemented as identity oppositions, privatives, equipollency and disjunctions appearing as minimal groups of lexical-semantic level of language. Verbal semantic identity opposition is revealed in pairs of absolute synonyms or lexical doublets; privatively is observed among ideographic and stylistic synonyms if there are of hyponymic and partitive relations in the pairs of semantemes; equipollent semantic oppositions are realized in antonymic and paronymic pairs of lexemes partially within ideographic synonymy; the opposition disjunction most likely stands out theoretically or is observed among homonyms, deprived of semantic proximity.

A pair of words containing the similar as well as distinctive components in the structure of their lexical meaning is considered a verbal opposition. We refer only to semantic oppositions, presenting by pairs of words without common morphemes, and the composition of a seme includes identifying and differentiating semes, the ratio of which determines the type of semantic opposition.

The larger the paradigmatic group of units of the lexical-semantic level is, the greater typology of semantic relations can be represented by semantic oppositions formed by the units of such an entity. We came to the conclusion that full-meaning lexemes can appear in all types of verbal oppositions: semantic, formal, formal-semantic the identical, privative and equipollent verbal oppositions are represented; within the semantic oppositions as the minimum paradigmatic groups of the general lexicon of the language.

Keywords: semantic verbal opposition; the relations of identity, privativity, equipollency, disjunction; lexical-semantic level of language; lexical-semantic paradigm.